

CAPÍTOL 4. EL PROFESSOR TUTOR UNIVERSITARI

En aquest capítol es pretén donar resposta a qüestions com: es creu necessària la figura del professor tutor en la nova realitat de l'educació universitària? Se sent implicat i motivat el professorat a assumir la tasca de professor tutor? Quins rols i funcions ha d'exercir? Té la formació i l'ajuda necessària per afrontar-los?

En els paràgrafs següents s'aporten alguns elements que el professorat ha de tenir present per afrontar els rols i funcions de l'acció tutorial. Abans de desenvolupar el tema es proposa de fer-ne una **autoreflexió** sobre el paper del tutor i la seva preparació.

EL CONTEXT UNIVERSITARI I LA VISIÓ DE LA TUTORIA

És necessari descriure alguns dels aspectes que defineixen el nou escenari educatiu universitari i analitzar el paper de la funció tutorial en aquesta nova realitat o situació contextual.

La nova realitat de l'educació universitària

Diferents estudis han posat de manifest algunes de les característiques que defineixen o definiran el nou escenari de l'educació universitària:

CARACTERÍSTIQUES	CONSEQÜÈNCIES EN L'EDUCACIÓ UNIVERSITÀRIA
✓ L'educació al llarg de la vida com un imperatiu social que permetrà a l'individu una construcció continuada dels seus coneixements i competències.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Presència a les aules d'un percentatge apreciat d'alumnat madur. ▶ La feina de l'alumnat no es redueix a les tasques de l'aula sinó que s'estén a qualsevol activitat de caràcter formatiu. ▶ Atenció a les diferents necessitats que presenta aquest nou alumnat. ▶ L'educació ha d'acompanyar el subjecte en les diferents transicions acadèmiques per les quals ha de passar. ▶ Fomentar en l'alumne l'actitud per estar en constant formació. ▶ L'alumne necessitarà temps i diners per al seu estudi.
✓ La necessitat de l'actualització de coneixements professionals en un món en constant transformació.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Nous plantejaments curriculars: flexibilitat i adaptabilitat. ▶ Necessitat de desenvolupar les competències professionals de manera permanent.
✓ La versatilitat laboral i la necessitat d'una formació més àmplia promourà la rotació dels períodes de treball i de formació.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Formació dirigida a un alumnat amb experiència professional. ▶ Diversificar les trajectòries acadèmiques. ▶ Trajectòries educatives menys lineals, alternant períodes formatius amb períodes de feina.
✓ La ruptura de fronteres en la formació com a	▶ Universalitat i multiculturalitat de l'educació.

conseqüència d'una societat cada vegada més universal.	
--	--

Així doncs, aquesta realitat farà present una diversitat més gran de l'alumnat universitari que estarà compost per:

- percentatge més alt d'alumnat adult;
- l'entrada a la universitat d'estudiants procedents d'altres països;
- increment de la dona en múltiples carreres;
- estudiants que compaginen l'activitat laboral amb els estudis;
- estudiants amb dèficits en estratègies d'aprenentatge;
- estudiants amb diferents nivells de formació i amb diferents expectatives i motivació;
- estudiants amb experiència professional;
- estudiants procedents de minories.

En conseqüència prendrà una màxima validesa el principi d'aprendre a aprendre i la necessitat d'un profund coneixement de la trajectòria personal i professional de l'alumnat. La universitat haurà d'apostar per una formació bàsica i pel desenvolupament d'habilitats de lideratge, comunicació i creativitat a més de la necessitat d'adaptació al canvi.

Aquests elements ens descriuen un escenari complex i comprensiu en el qual l'estudiant universitari ha de rebre una formació que li permeti un desenvolupament integral i el prepari per a la vida, és a dir, desenvolupament d'habilitats per a la resolució de problemes, per a la feina en equip, per a la comunicació, per adaptar-se a noves situacions i capacitat de raonament i de judici crític. Però, *com viu el professor tutor aquest canvi?* La primera sensació és la d'una certa «sorpresa», «expectació», «temor», «certa tensió» davant de la nova realitat, davant del desconegut. Li segueixen comportaments diferents que van des de l'*immobilisme* (seguir com fins ara) fins al *canvi per adaptar-se a una nova realitat* i tot això va acompanyat, de vegades, d'una certa solitud a l'hora d'assumir la nova situació.

Analitzat aquest escenari hem d'inclinar-nos pel canvi si volem assumir els nous rols que potencien l'atenció a la diversitat i una preocupació més gran pels processos d'aprenentatge i pel desenvolupament personal, professional i social de l'alumnat.

Funció docent i tutorial del professor universitari

Com ja s'ha assenyalat al capítol 2 («L'acció tutorial a la universitat. Els diferents marcs d'universitat») la coexistència dels diferents models d'universitat implica diferents concepcions del professorat en relació amb la docència i la tutoria dels estudiants.

El professorat té davant seu nous reptes: afrontar la diversitat de l'alumnat universitari, acompanyar-lo en els seus processos d'aprenentatge i facilitar-li un desenvolupament integral que el prepari per a la vida. Això només es pot

desenvolupar si el professorat assumeix la funció tutorial com una part de la funció docent i investigadora.

Hi ha un *continuum* entre docència, tutoria i orientació. El professorat té una funció docent i investigadora, però a més ha d'afrontar una funció tutorial. Tot educador, per l'únic fet de ser-ho, assumeix una funció orientadora sense ser-ne encara plenament conscient.

No es tracta de convertir els docents en orientadors. Es tracta, simplement, de tornar més explícita i amb un protagonisme més elevat la funció que cada professor desenvolupa de manera espontània com a guia i facilitador del procés d'aprenentatge del seu alumnat, tant individual com grupal.

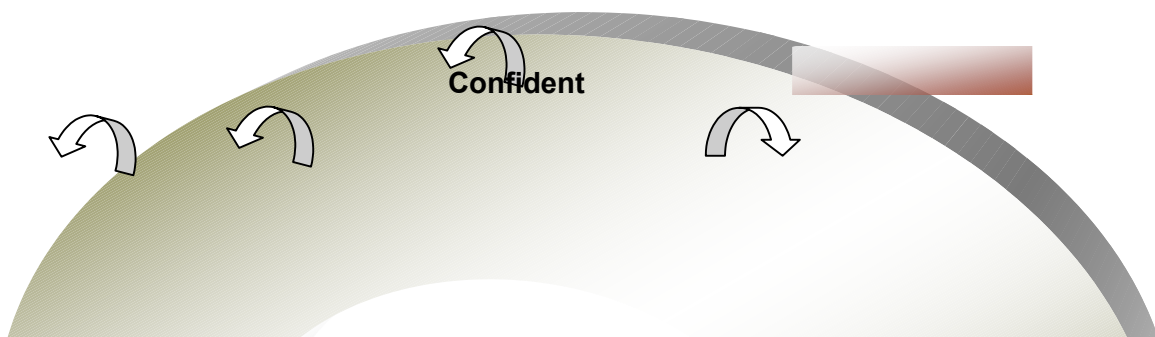
Pot ser que hi hagi altres dimensions (com per exemple, l'acollida als alumnes de nou ingrés, cursos de mètodes d'estudi, taller sobre estratègies d'inserció sociolaboral, problemàtiques específiques, etc.) que no es puguin afrontar en la tutoria mateix i llavors s'haurà d'anar als especialistes en orientació, a través dels serveis d'orientació que ofereix la mateixa universitat, a la nostra universitat el **Gabinet d'Orientació Universitària** (GOU). Igualment el tutor hauria de comptar amb la col·laboració de l'alumnat dels últims cursos en tasques tutorialis com ara la matriculació, la informació acadèmica, la metodologia i les estratègies d'estudi, el pràcticum, etc. (tutoria entre iguals).

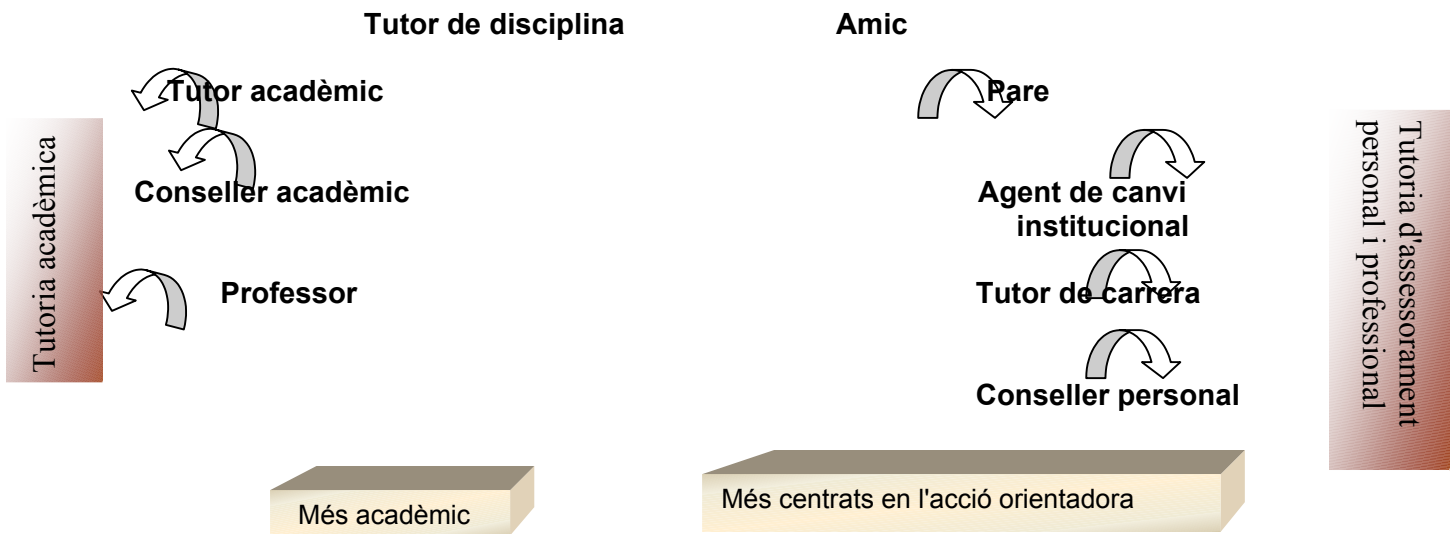
D'aquesta manera i, analitzats els models tutorialis al capítol «L'acció tutorial a la universitat. Models d'acció tutorial», ens vam inclinar i ens inclinem per un model tutorial mixt on el professor tutor no està sol en el desenvolupament de la funció tutorial sinó que té l'ajuda i l'assessorament dels serveis d'orientació interns i externs a la institució.

ROLS I FUNCIONS DEL TUTOR

El tutor universitari és aquell professor que ha de tenir una motivació i preparació per a la docència, així com un interès pel desenvolupament de l'alumne com a persona, com a estudiant i com a futur professional. La seva tasca consistirà, fonamentalment, en la formació. Un dels seus components és l'acció tutorial i, per desenvolupar-la, es requereix el compliment d'uns rols i funcions.

Si ens vam apropar i ens apropem a la bibliografia sobre els rols i funcions que ha d'exercir el tutor universitari en diferents contextos, podem comprovar que hi ha un ventall bastant ampli de rols, des d'uns de caràcter més acadèmic (tutoria acadèmica) fins a altres que potencien la relació personal (tutoria social) i, finalment, els que se centren més en l'acció orientadora (tutoria d'assessorament personal i professional). Alguns d'aquests rols són:

Centrats en el context de la Universitat de Barcelona i adoptat un model de formació integral, el sistema tutorial ha d'atendre la dimensió acadèmica, professional i personal de manera global. D'aquí que els rols i les funcions assignats al tutor es puguin concretar en els següents:

Professor tutor acadèmic

Característiques

Facilita a l'alumnat informació acadèmica i fa un seguiment i supervisió dels processos d'aprenentatge.

Funcions

- Formativa: facilitar a l'alumnat informació de caràcter:
 - General: què és l'UB, quines altres titulacions pot fer, com està organitzada, on està situada, etc.
 - Específica: sobre qüestions acadèmiques, sobre diferents serveis de la universitat, sobre una titulació en concret, sobre el pràcticum, formació acadèmica posterior (postgraus, màsters, etc.), sobre activitats extraacadèmiques, etc.
- Seguiment acadèmic i intervenció formativa:
 - Seguir de prop el rendiment de l'estudiant.
 - Col·laborar en la millora dels processos d'ensenyament-aprenentatge.
 - Estimular el rendiment i la participació de tots els alumnes en activitats relacionades amb la seva formació.
 - Ajudar a planificar l'itinerari curricular de cada alumne a partir de l'oferta educativa i dels interessos, possibilitats i expectatives de l'alumnat.
 - Orientar en la metodologia d'estudi i en les tècniques de treball intel·lectual.

- Estimular la motivació per a l'estudi.
- ...

Tutor de la carrera

Característiques

Tutor amb tasques d'informació i orientació sobre aspectes de tipus professional i del món laboral.

Funcions

- Orientar l'alumnat a elaborar el seu itinerari professional.
- Estimular la formació continuada i ocupacional.
- Dirigir i assessorar l'alumnat cap als serveis especialitzats (borsa de treball, experts, institucions, centres de formació continuada i ocupacional, etc.).

Tutor d'assessorament personal

Característiques

Tutor referent que atén de manera individualitzada alguns alumnes que sol·liciten ajuda i mediació en aspectes relacionats amb el seu desenvolupament personal, educatiu i professional. Aquesta figura pot coincidir o no amb el tutor d'itinerari curricular.

Funcions

- Potenciar el propi coneixement;
- millorar l'autoestima;
- desenvolupar habilitats socials i de vida;
- afrontar la resolució de conflictes;
- afrontar la presa de decisions;
- ajudar a planificar la feina personal;
- referenciar l'alumnat a aquell servei de la institució que millor pugui ajudar-lo en la seva situació específica, ja que el tutor no pot afrontar-la des de la pròpia tutoria. Demanar ajuda i assessorament davant de situacions problemàtiques o bé transferir-les als especialistes;
- ...

El professor tutor, a més, haurà de ser un **informador** de tot allò que pugui ser d'interès per a la formació de l'alumnat i, al seu torn, un **observador** de la dinàmica tutorial amb una actitud crítica i constructiva que en permeti la millora.

A més d'aquestes funcions s'han de preveure funcions específiques de la tutoria **respecte al petit grup i respecte a la institució.**

Respecte al petit grup

- Facilitar l'acollida d'aquells alumnes que procedeixen de contextos diferents i d'estudis diferents.
- Facilitar la integració d'aquests alumnes amb els seus companys i amb la institució.
- Promoure el coneixement i la integració del petit grup.
- Analitzar, amb les aportacions de tots, situacions que interessin o preocupen el grup.
- Participar de manera conjunta en la planificació i dinàmica de la tutoria.
- ...

Respecte a la institució

a) Amb la pròpia institució

- Fer d'observador privilegiat de la realitat educativa i de la dinàmica tutorial.
- Fer de facilitador i innovador de les possibles millores educatives.
- Col·laborar en la preparació d'activitats extraacadèmiques organitzades des de la pròpia institució.

b) Amb la tutoria

- Col·laborar i fer aportacions a la implantació del Pla d'acció tutorial.
- Estar en relació constant amb l'equip docent per facilitar-los informació d'aquests alumnes i, al seu torn, demanar aquella que sigui d'interès.
- Coordinar i supervisar l'avaluació dels alumnes tutoritzats.
- Mantenir unes trobades periòdiques amb la coordinació de tutoria i la direcció d'estudis de la titulació.
- Adoptar una actitud crítica del PAT.

Per poder portar a la pràctica aquests rols i funcions el professor tutor ha de mostrar una **actitud** docent, col·laboradora, participativa, comprensiva, compromesa, crítica i d'ajuda personal.

La relació tutorial

Aquests rols i funcions es desenvolupen a través de la relació tutorial. Aquesta relació es pot afrontar de manera individual i/o grupal (petit grup: 10-15 alumnes). Perquè cada un d'aquests tipus de relació tutorial sigui efectiva demana uns requisits i una estructura organitzativa diferent. És necessari adequar la modalitat a les necessitats plantejades a l'acció tutorial, tenint present la situació real on s'intervindrà. En el cas de l'educació universitària i sense oblidar la tutoria individual, la modalitat que millor s'adequa és la relació personal entre el tutor i el grup d'alumnes que se li assignin.

Aquest tema serà objecte d'una anàlisi posterior en els capítols 6 i 7 dedicats a la tutoria grupal i individual.

Com a complement a aquests dos tipus d'intervenció esmentats hi ha la Intervenció virtual, que consisteix en una relació d'ajuda i mediació no presencial que es du a terme a través de mitjans tecnològics, principalment, a través del correu electrònic.

COMPETÈNCIES I CARACTERÍSTIQUES DEL PROFESSOR TUTOR

Les competències i característiques del professor tutor dependran del tipus de rol i de les funcions que exerceixi. A continuació se n'exposen algunes que són **bàsiques** en l'acompliment de l'acció tutorial.

El professor tutor requereix unes **competències cognitives**: *saber* (coneixements) i *saber fer* (competències pràctiques):

- informació sobre la realitat de la titulació;
- coneixement dels itineraris curriculars;
- coneixement i estimulació dels processos d'aprenentatge;
- coneixement dels diferents àmbits professionals per als quals es prepara l'alumnat;
- coneixement i facilitació de la integració de l'alumnat en l'àmbit universitari;
- capacitat per afrontar el conflicte personal i dels altres de manera reflexiva i cooperativa;
- estimulador de la participació en activitats extraacadèmiques.
- ...

Al seu torn, ha de disposar d'unes **competències de caràcter social i de relació**: *saber estar* (actituds i comportaments de tipus participatiu) i *saber ser* (actituds i comportaments de tipus personal):

- experiència humana i social;
 - actitud per a la relació interpersonal i la comunicació;
- capacitat de treball en equip;
- treballar de manera interdisciplinària i participativa;
- acceptació i comprensió de la situació de l'alumnat;
- actituds de planificació;
- predisposició a la innovació i al canvi;
- respecte a la diversitat;
- integració en la vida de la institució i en el context on treballa;
- actitud per abordar els problemes de manera positiva.

Per afrontar aquestes competències és necessari que el professor tutor tingui les característiques següents:

- una clara preocupació per a la innovació docent;
- compromís ferm per assumir la funció tutorial;
- disposició d'unes certes habilitats socials i de comunicació;
- dedicació a l'alumnat i a la seva preparació com a tutor;
- assumpció sincera i comprensiva dels problemes de l'alumnat;
- actitud crítica i constructiva en la relació amb l'alumnat i amb la institució;
- predisposició a treballar en equip amb la resta de tutors;
- qualitats de lideratge democràtic;
- respecte pels altres;
- ...

Això, tot i que és important, no ho és tot. És necessari tenir una preocupació per la formació integral de l'alumnat i un interès per fer les coses al més bé possible. Això només s'aconsegueix mostrant una bona actitud i predisposició per tot el que és la tasca formativa.

Finalment, és convenient, que el tutor universitari senti la necessitat de conèixer i posar-se en contacte amb revistes especialitzades, seminaris permanents, fòrums de discussió, congressos, etc. Alhora, la institució ha de facilitar les condicions i la formació i aportar aquells recursos necessaris per dur a terme el Pla d'acció tutorial.

Finestres

Els rols que es presenten a continuació corresponen a la figura que apareix a la pàgina 3. En la figura hem col·locat unes fletxes que surten de cadascun dels substantius. Només són indicadores del lloc on han d'anar les finestres flotants (no han d'aparèixer en el gràfic), és a dir, aquelles que apareixeran quan el lector faci un clic damunt de cadascun dels noms. El contingut de cada finestra és el que mostrem en aquesta pàgina en negreta. Indiquem la denominació del rol perquè sapiguen on correspon que aparegui cada finestra, però no ha de sortir quan es faci l'enllaç.

Professor

Funció docent. Facilita el desenvolupament dels aprenentatges.

Conseller acadèmic

Dóna consell en aquelles àrees curriculars de la seva competència.

Tutor acadèmic

El tutor té trobades periòdiques amb l'alumnat per al seu seguiment acadèmic (rendiment, millora dels aprenentatges, gestió del temps, metodologia de treball,

etc.).

Tutor de disciplina

Dóna resposta a totes aquelles situacions que es plantegen relacionades amb la normativa acadèmica (permanència, convivència, respecte a la institució, etc.).

Confident

El tutor fa de confident davant d'un problema que pugui tenir l'estudiant amb la seva família, professors, companys, etc.

Amic

El tutor té una relació recíproca, informal, amb els tutelats basada en l'afecte mutu i en el respecte sense el pes del poder i de l'autoritat. És una manera especial d'amistat en la qual els límits i responsabilitats del rol de docent i d'estudiant apareixen menys definits.

Pare

El tutor col·labora amb la família davant d'una problemàtica concreta (de tipus personal o de tipus acadèmic). En el cas que la família no respongui a l'esmentada col·laboració el tutor haurà d'assumir directament el rol familiar.

Agent de canvi institucional

El tutor és observador i facilita aquells canvis que estimulin el desenvolupament de l'estudiant a través de la dinàmica tutorial.

Tutor de carrera

El tutor orienta l'alumnat en el seu projecte professional.

Conseller personal

El tutor ajuda l'estudiant, a través d'una relació personalitzada, a aconseguir els seus objectius educatius, personals i professionals amb els recursos que ofereix la institució i la comunitat.

Link

Autoreflexió

Iniciar el capítol reflexionant sobre el paper d'un mateix com a tutor és important, ja que ajuda a fer una lectura posterior més crítica i convida a plantejar aspectes que després seran tractats al text. És començar amb rumb i horitzó.

Es proposa reflexionar sobre dos grans apartats: el rol com a tutor i els sabers i competències com a tutor.

A) El rol com a tutor

Llegiu detingudament les afirmacions que es presenten a continuació i valoreu en quin grau d'acord o desacord esteu.

	Molt en desacord			Totalment d'acord
➡ El tutor ha d'orientar l'alumnat en l'elaboració del seu itinerari acadèmic i professional.	☐	☐	☐	☐

<p>✦ L'alumnat ha d'estar molt ben informat, de manera general i específica, de la seva universitat i la seva titulació. Aquesta és la tasca principal que ha de dur a terme el tutor.</p>	☐	☐	☐	☐
<p>✦ El tutor ha de donar a l'alumne atenció individualitzada en aspectes relacionats amb el desenvolupament personal, educatiu i professional.</p>	☐	☐	☐	☐
<p>✦ És tasca del tutor orientar en la metodologia d'estudi i en les tècniques de feina intel·lectual.</p>	☐	☐	☐	☐
<p>✦ El tutor ha d'informar, però també ha de dirigir i assessorar l'alumnat cap als serveis especialitzats (borsa de treball, experts, institucions, centres de formació continuada i ocupacional, etc.).</p>	☐	☐	☐	☐
<p>✦ El tutor ajuda a planificar l'itinerari curricular de cada alumne a partir de l'oferta educativa i dels interessos, possibilitats i expectatives de l'alumnat.</p>	☐	☐	☐	☐
<p>✦ Potenciar el coneixement de si mateix, millorar l'autoestima, desenvolupar habilitats socials i de vida, afrontar la presa de decisions, etc., són funcions que ha d'exercir el tutor en relació amb l'alumnat.</p>	☐	☐	☐	☐

B) Els sabers i competències com a tutor

- ✓ Coneixeu quina és la procedència dels vostres alumnes?
- ✓ Sabeu quins són els prerequisits per accedir a aquesta titulació?
- ✓ Teniu coneixement de quines són les passarel·les per accedir als títols?
- ✓ Coneixeu quines són les dificultats acadèmiques amb les quals s'enfronta l'alumnat en aquesta titulació?
- ✓ Teniu coneixement dels resultats acadèmics en cada convocatòria?
- ✓ Coneixeu el percentatge d'aprovat en el curs del qual sou professor?
- ✓ Coneixeu les característiques dels processos d'aprenentatge dels alumnes universitaris?
- ✓ Sou coneixedor dels serveis que ofereix la universitat?
- ✓ Coneixeu els diferents àmbits professionals per als quals es prepara l'alumnat?
- ✓ Com és la vostra relació amb els alumnes?
- ✓ Com creieu que ha de ser l'actitud d'un tutor?
- ✓ Quin tipus d'importància doneu a la relació interpersonal i a la comunicació?
- ✓ Planifiqueu la tasca tutorial?
- ✓ Creieu que l'acció tutorial és una funció que pot dur a terme el tutor individualment?
- ✓ Considereu necessari treballar la tutoria en equip amb la resta de tutors?
- ✓ Considereu que és necessari formar-se per exercir la funció tutorial?
- ✓ Sou un observador crític de la dinàmica tutorial?

Un cop hàgiu acabat aquest capítol i tota la guia, seria interessant que tornéssiu a reflexionar sobre l'opinió que heu expressat aquí.